

Fransız Şâiri Şarl Verne'nin Hayatında Türk Dilinin Yeri ve Önemi

Setter Durmaz

Qafqaz Üniversitesi,

Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Öğretim Görevlisi.

sehdur@yahoo.com ; sdurmaz1@qu.edu.az

Özet: Şarl Verne (Charles Verney), 19. Yüzyılda, Fransa'da yaşamıştır. Kültürlü bir aile ortamında yetişen Verne, divânında belirttiği üzere, kısa bir süre içinde Latince, İtalyanca, İspanyolca, İngilizce, Almanca, Yunanca, Arapça, Farsça ve Türkçe öğrenir. Henüz çocuk denebilecek yaşta, Doğu dilleri ve edebiyatları ile ilgilenen Verne, kendi kendine Osmanlı Türkçesi'ni öğrenir, ardından Türk kültür ve edebiyatına âşık olur ve klâsik tarzda Türkçe şiirler yazmaya başlar.

Daha on bir yaşındayken anadili olan Fransızca ile yazdığı şiirlerini bu yaşlarda kitap olarak bastıran Verne; İtalyanca, Türkçe ve Farsça yazdığı şiirlerini de 16 yaşında litografya usûlü ile Paris'te bastırır. Verne'nin divânı, 112 sayfadan ibaret olup, uzun bir dibâce ile birlikte, Türkçe ve Farsça şiirlerden oluşur. Farsça şiirler, yaklaşık 20 sayfadır.

Bu makalede, Şarl Verne'nin hayatı, şâirliği, dil öğrenmeye olan merakı, özellikle Türkçe'ye olan ilgisi, bunun ötesinde de Klâsik Türk Dili'ne olan hayranlığı ve bunun şiirlerine olan etkisi hakkında bilgi verilecektir. Böylece edebiyatımızda ve cemiyetimizde Fransız tesirinin yoğun olduğu 19. Yüzyılda, Fransa'da kendi kendine Türkçe ve Farsça öğrenen ve her iki lisanda şiirler yazan genç Fransız şâiri Şarl Verne'nin - bir divân ortaya koyacak kadar- Türk diline ve kültürüne olan hayranlığı ortaya konmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şarl Verne, Fransa, Paris, Türk Dili, Klâsik Şiir, Divân.

The Place and Importance of Turkish Language in Charles Verney`s Life

Abstract: Charles Verney lived in France in 19th century. He was brought up in one of the civilized families, as he showed in his divan he managed to master Latin, Italian, Spanish, English, Germany, Greek, Arabic, Persian and Turkish languages in a short period of time. Though he was a child, Charles Verney was interested in the Eastern languages and literatures and he learned the Ottoman literature to himself, after he fell in love with the Turkish culture and literature and then he began to write classical poems in Turkish language.

He was only 11 years old, when he published his poems book that he wrote in French in his mother tongue. He published his another poems book that he wrote in Italian, Turkish and Persian languages with lithography method when he was 16 years old, in Paris. Verney's "Divan-i Verne" in Turkish and French languages, was published with his own endeavor in Paris is on our hand. The "Divan- i Verne" is composed of 112 pages with the long preamble and poems in Turkish and Persian. Poems in Persian occupy nearly 20 pages of the book.

This article concerns Verne`s life, his poetry, his interest in learning a language, specially in Turkish language and Classical Turkish Literature and their influence on his poems. Thus, the admiration of Charles Verney, who was capable enough to learn Turkish and French to himself and write poems in both languages and put forward divan, towards the Turkish culture and language as well as the great French impact on our literature and society in 19th century, have been researched in this article.

Key Words: Charles Verney, France, Paris, Turkish, Classical Poem, Divan.

Giriş

Türk Edebiyatı'nda Batı etkisi, 19. yüzyılda Tanzimât Fermanı'yla başlar. 1839'da ilan edilen Tanzimât Fermanı, Türk toplumu için bir dönüm noktası olur.

Bu yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin değişme ihtiyacı hissettiği bir zamandır. Bu değişme ihtiyacı, toplumun bütününde kendini hissettirir. Türk aydınları, Fransız dili ve kültürü vasıtasıyla Batı'yı tanımaya başlarlar. Böylece edebiyatımızda ve cemiyetimizde bu yıllarda meydana gelen Fransız tesiri kesintisiz olarak 1950'lere kadar devam eder. Bu tarihe kadar Batı, bize Fransa yoluyla gelir. Diğer milletlere olan ilgi zaman zaman görülsede önemli ve devamlı olan Fransa ve Fransız tesiridir. Okullarda Batı dili olarak Fransızca öğretilmektedir. Türk aydınları sanat, ilim, fikir gibi çok çeşitli alanlarda Fransızca'ya ilgi duyarlar, Fransız kültürünü takip ederler ve Fransız müelliflerini okurlar. Dünyada gelişmeleri Fransızca'dan takip ederler. Siyasî, sosyal, kültürel alanda görülen bu Fransız tesiri, siyasî ilişkilerle izah edilebilir. Bundan başka Fransa'nın, o devirde diğer Avrupa milletlerine de tesir eden üstün bir devlet olduğu unutulmamalıdır. (Ercilasun, 1997: 271)

İşte, edebiyatımızda Batı tesirinin hissedildiği, Türk aydınlarının her yönden Fransa'ya ilgi duydukları böyle bir dönemde, Fransa'da, klâsik Türk şiirimize hayran bir genç yetişir. "Şarl Verne" adlı bu Fransız genci, kendi kendine öğrendiği Türkçe ile henüz 14 yaşındayken basılacak bir divançe oluşturacak sayıda şiirler söyler.

19. Yüzyıl edebiyatında dikkat çeken hadiselerden biri olarak tarihe geçen bu durum, Türk kültürünün Avrupa'daki yansımalarının bu dönemde de devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir. (Şentürk, 2004: 468)

Şarl Verne'nin Hayatı

Verne'nin hayatı ile ilgili bilgiler oldukça yetersizdir. Mevcut bilgilerin çoğunu, 1858'de Paris'te kendi gayretleri ile bastırıldığı divânından öğreniyoruz.

Şarl Verne (Charles Verney), 1842'de Paris'te doğmuştur. Doğu şiirlerinde "Verne", Fransız dilinde ise "Şarl Verne" mahlasını kullanmıştır. Bu mahlasları tercih etmesinin sebebini, divânına yazdığı mukaddimede şu ifadeyle açıklar: "*Familyamın ismi, yani ensâbımda nâm-ı pederi "Verne" olmağla eş'âr-ı şarkiyemde tahallusumdur. Ancak lisân-ı Fransavî'de babamın nâmı olan adıma "Şarl Verne" nâm-ı mahsûsumdur.*" (Durmaz, 2007: 17)

Babası, Paris'in tanınmış simâlarından olup, ilim ve irfan ehli, akıl ve hüner sahibi bir şahıstır. Annesi ise, kendi ifadesiyle asıl ve nezih bir kadındır. Verne, divânının önsözünde anne ve babasını şöyle tavsif eder: "...vâlide-i pâk-dâmenim ve nahl-i ilm ü maârif enîs-i dâniş, mukîm-i halvet-i sadâkat, sâkin-i kişver-i hüner, bu zamânede şâh-ı kelâm-ı mensûr-i inşâ-yı Fransavî a'ni be-peder-i sâhib hîrednimin himmetleri ile derûn-i dilimde nuqr olunan 'aşqullaha âsârını fâş etmege kâm-bîn oldum..." (Durmaz, 2007: 14)

Hem Fransız Edebiyatı, hem Türk Edebiyatı, hem de bildiği diğer dillerin edebiyatları için önemli ve enteresan bir şahsiyet olan Verne, maalesef edebiyat tarihlerinde hak ettiği yeri alamamıştır. Türk edebiyatında, ancak bir iki yazıda kendisine temas edilmiş, onunla ilgili teferruatlı bir çalışma yapılmamıştır.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Fransız Edebiyatı'nda adından hiç söz edilmemektedir. Ancak ilerleyen zamanda ve bazı imkanların elde edilmesi ile Verne'nin doğduğu mahalle ve vaftiz edildiği kilisenin kayıtlarına ulaşılabilirse onun hakkındaki bilgilerimiz daha da artacaktır. Verne'nin kaç yaşında ve nerede vefat ettiği, bu divânından başka eserlerinin varlığı şu an için bize malum değildir. (Bayram, 2002: 156)

Şâirliği ve Türkçe Şiirleri

Kendisini "Fransız, İtalyan, Türkî ve Fârisî şâir" diye tanıtan Verne, Fransızca şiirlerini, ilk kez 1854 yılında Paris'te basılan bir kitapta toplar. Aynı yıl III. Napolyon için 16 sayfalık bir başka şiir kitabı daha yayımlar. Bu sırada henüz 11 yaşındadır.

Henüz çocuk denebilecek yaşta, Doğu dilleri ve edebiyatları ile de ilgilenen Verne, kendi kendine Osmanlı Türkçesi'ni öğrenir, ardından Türk kültür ve edebiyatına âşık olur ve klâsik tarzda Türkçe şiirler yazmaya başlar.

Verne'yi "Öndördünde Dâhî Bir Şâir" olarak anan İskender Pala, genç şâirin klâsik tarzda yazdığı şiirlerini, aşağıdaki beyitleri örnek göstererek şöyle över:

*"Dehânın gonca-i handâna benzer
Lebin bir gevher-i rahşâna benzer*

*Ruhun gül, kâkülün sümbül, sözün mül,
Husûlî, ravza-i ridvâna benzer”*

Bu beyitleri 14 yaşında bir çocuğun yazdığını söylesek şimdi kim inanır? Divân şiirinin yaygın teâmülleri doğrultusunda *ağzı*, gülen (açılmış) bir goncaya; *dudağı*, parlak bir akike benzetip *yanağa* gül, *kâküle* sümbül, (sevgilinin ağzından çıkan) *söze* de şarap etkisini yakıştıran bu çocuk, bütün bu saydıklarını cennet bahçelerinden bir kesit olarak algılayıp dinî bir kültürü de şiirine yansıtıyor. Evet, bu beyitleri ve bunlara benzer pek çok beyitleri yazan, ancak 14 yaşında bir çocuktur. Hem de 14 yaşındayken kendi kendine Türkçe öğrenen bir Fransız çocuğu. (Pala, 2002: 191)

Şiirlerinde *aşk, güzellik, ayrılık, tabiat* vs. gibi klâsik şiirin konularını ele alan Verne, okuduğu şiirlerin tesirinde kalarak, benzer ifadeleri sık sık tekrar.

Şiirlerinin dili standart şiir dilidir. Ancak Osmanlı şâirlerinin kullanmadığı bazı Batı kaynaklı kelimeler, Verne'nin şiir dilinde yer almıştır. Bunlar, *diploma, vapur, Napolyon, vb.* kelimelerdir. Ayrıca Verne, şiirlerinde rediflere ağırlık vermiştir. Bazen bir kelime, bazen de iki üç kelimedenden oluşan rediflerle şiirlerini tamamlamaya çalışmıştır. Yeni kelimeler ve ifadeler bulma zorluğu, onu daha çok redif kullanmaya sevk etmiş olabilir. (Durmaz, 2007: 4)

Verne, Hristiyan olmasına rağmen, şiirlerinde özellikle İslâmî terminolojiyi elden geldiğince başarıyla kullanmıştır. (Şentürk, 2004, 469) Onun, şiirlerine “Besmele” ile başlaması, dibâcesinde Allah'a hamd u senâ etmesi, İslâm kültürünü de kullanmaktan çekinmediğini gösterir.

Şiirlerinin bazı kısımlarında ise, kendi dinine ait kelimeleri kullanmaktan çekinmez ve bir bakıma İslâm'la ilgili kelimelerin yanında Hristiyanlık'la ilgili ifadelerden de istifade eder:

*“Bilir kim İsevî olmakda vahdet din-i Verne'dir
Ana kâfir dese Allah'ını bilmezlenir ol büt”* (Divân-ı Verne, G. 14 / 7)

...
*“Verne İncil'i Şerif'i oku hem tefsir et
Lahn-i nutkun olacak dehre her âyetde leziz”* (Divân-ı Verne, G. 25 / 7)

Aşağıda numûne olması açısından Verne'ye ait bir şiir verilmiştir:

*“Hikmet-i aşkda üstâdım ben
Manzar-ı hayret-i Bağdâdım ben*

*Emr-i hattı rakam-ı kilkimdir
Kâtib-i Hüsrev-i bî-dâdım ben*

*Subh u şâm eşk-feşânlıktır işim
Nâzım-ı hâtır-ı nâ-şâdım ben*

*Gurbet-i hicre bu dünyâda gelip
Müsteşâr-ı sefer-i yâdım ben*

*Yazdı Verne bu gazelde hâlin
Dedi sevdâ ile ber-bâdım ben.”* (Bayram, 2002, 158)

Pala da, edebiyat tarihlerinde hak ettiği yeri alamayan, -tespit edilebildiği kadarıyla- Fransız Edebiyatı'nda adından bahsedilmeyen Verne'yi şu gazeliyle yâd eder:

“Belki milletin seni unutmuştur. Ama biz unutmayacağız ve senin arzuna uyararak bir gazelinden beyitler okuyacağız:

*“Ey dost, nâme-i gam u ahzânımı oku
Tefsîr-i renc-i hâtır-ı giryânımı oku*

*Ger bilmek istesen nola derdini gönlümün
Bak levh-i sîneme varak-ı cânımı oku*

...

*Satr-ı vefâtım ile kodum temmetü'l-kitâb
Târih-i aşk-ı ömr-i perişânımı oku*

Ey yâr, nâm-ı Verne'yi nisyân eyleme

Erdim kemâl-i aşkına divânımı oku.”

1. Dostum, hüznün ve gamlarımı yazdığım şu mektubumu oku da; ağlayan kalbimin sıkıntılarının tefsirini bir bir öğren.

2. Gönlümdeki derdin ne olduğunu bilmek istersen eğer; kalbime bak ve (orada aşkınla dolu olan) can sayfasını oku.

3. Perişan ömrümün aşkının tarihini oku ki; o kitabın son satırı (senin aşkın ile) öldüğüme dâir bir cümleden ibarettir.

4. Ey sevgili! Sakın ola ki Verne adını unutma. Zira divânımı alıp okuyacak olursan, senin aşkında kemâle erdiğimi göreceksin. (Pala, 2002: 194)

Divân-ı Verne

Osmanlı Devleti’ne karşı derin bir muhabbet besleyen, Osmanlı Türkçesi’ne büyük bir hayranlık duyan Şarl Verne (Charles Verney), gayretli bir çalışma neticesinde bir yılda Türkçe öğrenir. Ardından Türk kültür ve edebiyatına âşık olur ve şiirler yazmaya başlar. Birkaç yılda yazdığı şiirlerini, Paris’te bastırıp, baş tarafına bir resmini de koyduğu bu şiir kitabına, şark geleneğine uygun olarak “Divân-ı Verne” adını verir.

Verne’nin “Divân-ı Verne” adıyla, kendi gayretleri ile Paris’te bastırıldığı Türkçe ve Farsça şiirleri, bugün elimizdedir. -2007 yılında, “Şarl Verne Divânı (İnceleme-Metin-Sözlük)” adı altında yüksek lisans tezi olarak çalıştığım- Verne’nin Divânı, 112 sayfadan ibaret olup, uzun bir dibâce ile birlikte, Türkçe ve Farsça şiirlerden oluşur. Farsça şiirler, yaklaşık 20 sayfadır. Bir kısmı âdi talik ve litoğrafya ile, diğer kısmı nesih ile basılmıştır.

Kitabın kapak sayfası, “Divân-ı Verne” ifadesi ile başlamaktadır. Sonra, “*On bir yaşından on altı yaşına kadar Şarl Verne’nin inşâ ve terkihi eylediği Fransız ve Talyan ve Türkî ve Fârisî eş’ârıdır.*” cümlesi bulunmaktadır. Daha sonra ise İslâmî geleneğine uygun olarak “Bismillâhirrahmânirrahîm” âyeti yer almaktadır. (Akün, 1994: 422)

Verne, divânına, dili ağır sayılabilecek bir dibâce ile başlamıştır. Bu dibâcenin ilk kısmında, Allah övgüsü ve ona şükür ifadeleri yer alır. Verne, Allah’a olan sonsuz hamd ve şükür hislerini şu beyitleriyle dile getirir:

*“Hamd u minnet ol hudâvend-i zemîn ü cennete
Şükr-i bî-hadd ü sümâr ol hâlık-ı bî-illete”*

Dibâcenin ilerleyen kısımlarda:

*“Gazeldir safâ- bahş-ı ehl-i nazar
Gazeldir gül-i bostân-ı ehl-i hüner”*

beytiyle başlayan gazel bahsinde olan bir manzûme yer alır. Bu uzun dibâceden sonra, “İbtidâ-yı Eş’âr” başlığı ile şiirler başlar. İlk şiirler, devlet büyüklerine övgü mahiyetinde yazılmış kasidelerdir. Bunlardan ilki Sultan Abdülmecid’in methine dâir bir kasidedir. Aşağıdaki beyitler o kasidedendir:

*“Söyle kim açdım Fransa’da kitab-ı ömrümü
Söyle on bir yaşda oldum şâir-i şîrin zebân*

*Mahrem oldum hâcesiz elhamdülillah Türkî’ye
Eyledi ülfet benimle bu lisân-ı dilsitân*

*Etmedim asla azimet belde-i İstanbul’a
Lîk Paris’den beni îsal eder fikr u gümân.”* (Divân-ı Verne, K. 1/ 27-29)

Sultan Abdülmecid övgüsündeki kasideden sonra Farsça olarak, İran Şahu Nasruddin hakkında, sonra sırasıyla, *Dış İşleri Müşiri Fuad Paşa, Maslahatgüzâr Haydar Efendi, Kıbrıslı Paşa, Kaymakam Nasûhî Bey* övgüsündeki Türkçe şiirler yer almaktadır. Sonra “elif-bâ” sırasına uygun olarak az miktarda *Farsça gazeller*, daha sonra da *Türkçe gazeller* vardır. Gazellerinin sayısı 84’tür. Gazellerden sonra bir *terci-i bend* ve bir de *murabba* yer almaktadır.

Son kısım ise başkalarının Verne’nin şiirlerini ve şâirliğini övdükleri bazı manzûmelere ayrılmıştır. Bu manzûmeleri yazarlar, İran Vezir-i Âzamı *Ferruh Han, Maslahatgüzâr Haydar Efendi, Nezih Bey’in babası Ata Bey, Nezih Bey, Emin Efendi ve Cemil Bey*’dir.

Verne’nin şâirliğini ve şiirini öven Ata Bey onun için:

*“Fünûn u hem fütüvvette yegâne bir hüner-verdir
Mürüvvette nazîri Avrupa’da yok desem bâhir*

*Fransa’da görülmüş mü bu yolda Türkçe bir nâzım
Ata, Örfî gibi dense sezâdır misli yok şâir.”* diyecek kadar ona güvenir ve hakkında hüsn-i muamelede bulunur. (Pala, 2002: 193)

Şarl Verne’nin Hayatında Türk Dilinin Yeri ve Önemi

İlk eğitimini, ailesinden alan dâhi Verne’nin, diğer ilimlerden ziyade dil öğrenmeye hevesi vardır. Ailesinin ona sağladığı imkânlarla, yabancı dil öğrenme merakı daha da artar.

Evlerine gelen muallimler vasıtasıyla, henüz çocuk sayılacak bir yaşta, zengin bir asilzâde olan babasının da teşvikiyle, birçok yabancı dili, çok kısa zamanda öğrenmeyi başarmıştır. Verne’nin, divânında öğrendiğini belirttiği yabancı diller şunlardır: *Latince, İtalyanca, İspanyolca, İngilizce, Almanca, Yunanca ve Yahudi dillerinin yanı sıra Arapça, Farsça ve Türkçe.*

Pala, Verne’nin dil öğrenme merakını ve öğrendiği dilleri şöyle özetler:

“Zengin bir asilzâde olan babasının teşvikiyle yabancı dil öğrenmeye heves etmiş. Ancak bir müddet sonra yabancı dil zevki onun çocuk ruhunda bir sevdaya dönüşmüş olmalı ki arka arkaya İngiliz, Alman, İspanyol, İtalyan, Grek, Yunan, Latin, Yahudi lisanlarını öğrenivermiş. Malikâneye gelip giden hocalara her gün bir yenisi eklenmiş. Sonra eve Arapça ve Farsça hocaları da girmiş.

Verne, lisandan arda kalan zamanında şiirle meşgul olmuş ve henüz 11 yaşında iken Fransızca şiirlerini bir kitap olarak bastırtmış. Bu arada Şark lisanları ile birlikte Şark şiirini de tanımış. O yıllarda Müslüman Şark’ın en büyük devleti olan Osmanlı hakkında tarifi zor bir iştihak duymaya başlamış ve Osmanlı lisanına hasret çeker olmuş. Kim bilir öyle bir cihan devletinin lisanı ve edebiyatı nasıl muhteşem olmalıdır, diye bir Türkçe hocası aranmış. Ancak bu mümkün olamamış. Verne için bu bir engel teşkil etmemiş ve oturup kendi kendisine Türkçe öğrenmeye koyulmuş. Sıkı bir çalışma ile bir yılda Türkçe öğrenmiş. Ardından Türk kültür ve edebiyatına âşık olmuş ve şiirler yazmaya başlamış. Nihayet 16 yaşına kadar yazdığı Türkçe şiirlerini Farsça şiirleriyle beraber litoğrafya usulüyle bastırmış.” (Pala, 2002: 191-192)

Genç şâir, Abdülmecid Han’a sunduğu bir arızada, Paris’te doğduğunu, Fransa’da ikamet ettiğini, kendi kendine Türkçe ve Farsça’yı öğrendiğini şöyle ifade eder:

“Şevketlü mehâbetlü kerâmetlü pâdişâh-ı Âli Osmân Gâzi Sultân Abdülmecid Hân Hazretleri;

Hak-i pây-ı şâhânelerine arzû beyân kılmağa bu bende-i bî-mikdârdır cesâret eder ki Paris şehrinde tevelliüd edip ve Fransa’da dâimâ ikâmetimle hod be hod yani hocasız elsine-i behiye-i Türkî ve Fârisîye âşina olduğumda bu iki zebânın rûsûm-ı şivesini hakîrâne tahsil eylediğimden on dört yaşından on altı yaşına kadar tasnîf ettiğim eş’ârı Fransavîye ve İtalyaneyi müştemil diğer bir divânımın dahî tab’i neşrolunduğu...” (İnal, 1988: 1984)

Verne, Türkçe’yi kaç yaşında ve nasıl öğrendiğini şu mısra ile beyan eder:

“Hâcesiz on dört yaşında şâir oldum Türkî’de.”

Henüz 14 yaşındayken bu dilleri öğrenen ve bunlardan İtalyanca, Farsça ve Türkçe ile şiirler yazan bir şahsın dâhi olduğunu söylemek herhalde hata değildir. İnal da Verne’nin Türk dilinde gösterdiği şâirlik kudretini şu ifadeleriyle takdir eder:

“Paris’te kendi kendine Türkçe ve Farsça tahsil eden ve üstünde hoca hakkı olmayan bir Fransız çocuğunun, o iki lisanda nazım ve nesir yazması takdir ve taacübe şayandır. Çünkü bir çocuğun kendi lisanında nazım ve nesre -mümkün merteye- muktedir olması bile mühim bir mesele iken yabancı lisanda, bâhusus çocuklukta o yolda kudret göstermek doğrusu fevkalade bir keyfiyettir.” (İnal, 1988: 1985)

Sonuç

“Şarl Verne’nin Hayatında Türk Dilinin Yeri ve Önemi” konulu bu çalışmadan elde edilen sonuçları şu maddelerde bir araya getirmek mümkündür:

1. Edebiyatımızda Batı tesirinin hissedildiği bir dönemde, Fransa’da Türk diline ve klâsik Türk şiirimize hayran bir genç yetişir. “Şarl Verne” adlı bu Fransız genci, kendi kendine bir yıl gibi kısa bir sürede Türkçe’yi öğrenir ve henüz çocuk yaşında bir divânçe oluşturacak sayıda şiirler yazar. Şâirin, çocukluğunda okuduğu tarih kitapları nedeniyle Osmanlı ile İran dilleri ve kültürlerine ilgi duyduğu söylenmektedir.

2. Verne, sonradan öğrendiği hem Türk, hem de Fars dilinde güzel şiirler yazacak kadar şair tabiatlı bir insandır. Başka bir ülkede, klâsik Türk şiirinin hayâl dünyasına aşına olacak kadar bu kültürü tanımış ve okuyucuya hiç de yabancılik çekmediği, mazmunları, edebî sanatları, dil ve üslup özelliği ile mükemmele yakın bir şiir sunmuştur. Verne'nin bu şiir dünyasına Türkçe yazılmış divânları okuyarak girdiği düşünülebilir. Ayrıca, Fransa'da bulunan Osmanlılar'la sohbet etmiş ve bu şekilde malumat almış olabilir.

3. Hem Fransız Edebiyatı, hem Türk Edebiyatı hem de bildiği diğer dillerin edebiyatları için önemli ve enteresan bir şahsiyet olan Verne, maalesef edebiyat tarihlerinde hak ettiği yeri alamamıştır. Türk edebiyatında, ancak bir iki yazıda kendisine temas edilmiş, onunla ilgili teferruatlı bir çalışma yapılmamıştır. Tespit edilebildiği kadarıyla Fransız Edebiyatı'nda adından hiç söz edilmemektedir. Bu bakımdan 2007 yılında, Qafqaz Üniversitesi'nde "Şarl Verne Divânı (İnceleme-Metin-Sözlük)" adı altında çalıştığım yüksek lisans tezi, edebiyat âlemine kazandırılmış bir yeniliktir.

4. Verne, Türk Edebiyatı Tarihi'nde, ilk defa İbnülemin Mahmut Kemâl İnal'ın himmetiyle satırlara geçmiştir. İbnülemin, "Son Asır Türk Şâirleri" eserinde Verne Divânı'ndan istihraç ettiği bilgilerle gayet güzel bir terceme-i hâl yazmış ve Verne'yi, överek ihya etmiştir. İbnülemin, onun hakkında "Paris'te kendi kendine Türkçe ve Farsça tahsil eden ve üstünde hoca hakkı olmayan bir Fransız çocuğunun, o iki lisanda nazım ve nesir yazması takdir ve taaccübe şayandır. Çünkü bir çocuğun kendi lisanında nazım ve nesre mümkün merteye muktedir olması bile mühim bir mesele iken yabancı lisanda, bahusus çocuklukta o yolda kudret göstermesi, doğrusu fevkalâde bir keyfiyettir" buyurur.

5. Verne, divânından da açıkça anlaşıldığına göre, İstanbul'a gittikçe çoğalan bir hasret duyar ve Osmanlı'yı yakından tanıyabilmek için can atar. Hattâ bir ara Pâdişâh'a da -19. asır Türk nesrinin ideal örnekleri arasında yer alabilecek- bir arîze sunarak İstanbul'a gelmek istediğini yazar. Divânında bu arzeye de yer verir. Ancak daha sonra onun İstanbul'a gelip gelmediği hakkında bir malumat verilmez. Yazdığı şiirlerde de bu konuda bir ip ucuna rastlanmaz. Bize göre herhâlde İstanbul'u görmeden, Osmanlı insanının hasretiyle bu dünyaya veda etmiştir. Zira eğer aksi vârid olsaydı, kim bilir böyle bir seyahatten iki ülke adına ne mükemmel neticeler çıkabilirdi? Belki de, eldeki divânından başka nice şiirleri ve nesir örnekleri, bugün dillerde dolaşacak ve ihtimâl ki kültürümüz yeni bir Pierre Loti ve bir Aziyâde daha kazanmış olacaktı. (Pala, 2002: 191-192)

6. Son olarak, bu çalışma ile Türk kültürünün 19. yüzyılda Fransa'daki yansımalarının bir göstergesi olan Şarl Verne'nin Türk diline olan hayranlığı ve bu dildeki şâirlik istidâtı gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır.

References

- Akün, Ömer Faruk (1994). "Divan Edebiyatı", İslam Ansiklopedisi, C. 9., İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ayverdi, İlhan (2006). *Misâlli Büyük Türkçe Sözlük*, I-II-III Cilt, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Bayram, Ömer (2002). "Verne: Klâsik Türk Edebiyatına Hayran Bir Şair" AMEA Nizami Adına Edebiyat İnstitutu, Azerbaycan-Hollandiya Dostluk Cemiyeti, Anane ve Globalleşme Uluslararası İlmî Sempozyumu Materyalleri, s. 156-158.
- Durmaz, Setter (2007). "Şarl Verne Divânı (İnceleme-Metin-Sözlük)", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bakü: Qafqaz Üniversitesi.
- Ercilasun, Bilge (1997). *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler*, C. 1, Ankara: Akçağ Yayınları.
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal (1988). *Son Asır Türk Şairleri*, C. IV. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Pala, İskender (2002). *Şairlerin Dilinden*, İstanbul: L&M Yayınları.
- Sami, Şemseddin (2002). *Kâmûs-ı Türkî*, 12. Baskı, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şentürk, Ahmet Atillâ, KARTAL, Ahmet (2004). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Verne, Şarl (Charles Verney) (1858). *Divân-ı Verne (Arap Alfabesi ile)*, Paris.